

מצרין להפסיק הסעודה, אפילו אם התחיל בהיתר (תוס' ד"ה לימא, ע"פ תפארת שמואל על הרא"ש א יח, יח; וכע"ז בשיטה להר"ן בשם רא"ה). ויש שפירש, שדיוק הגמרא מהלשון 'משהגיע זמן המנחה', שמשמע שהוא עסוק באכילה והגיע הזמן וצריך להפסיק לתפילה, שאם הכוונה שאסור להתחיל בסעודה, היה לו לומר 'סמוך לזמן המנחה', שהמשמעות שיש עדיין זמן ורק חוששים שמא ימשך אף כשיגיע הזמן ויפסיד התפילה (תוס' רא"ש).

ולא לאכול בסעודה גדולה, כגון סעודת אירוסין ונישואין, וסעודת ברית מילה (תוס' ד"ה בתספורת, ורא"ש), שאוכלים בהן הרבה בני אדם יחד. אבל סעודת שבת ויום טוב, אינן נחשבות סעודה גדולה (ב"י א"ח רלב ד"ה עדת, בשם הגהות מיימוני תפלה פ"ו). ויש מפרשים שהגדרת סעודה גדולה נקבעת לפי דרכו של אותו אדם (ר"ן בפירוש ראשון). ■ להלכה, סעודת נישואין וברית מילה וכן פדיון הבן, נחשבות כסעודה גדולה ויש לחשוש שמא ימשכו בסעודתם, וסעודת שבת ויום טוב אינה נחשבת סעודה גדולה (משנ"ב רלב, כד).

לעולם בתספורת ידין וכו' גזירה שמא ישבר הזוג ■ להלכה, לא ישב אדם להסתפר סמוך למנחה גדולה עד שיתפלל, ואף שיש שהות הרבה עד השקיעה, שמא ישבר הזוג ויעבור הזמן. ואפשר שאם יש לפניו שנים או שלשה זוגים מוכנים, מותר (ש"ע א"ח רלב, ב ומשנ"ב שם, ו, וראה שעה"צ ג).

דילמא חזי פסידא בגביה ומטרוד - שמא יראה שהתקלקלו העורות, והיה טרוד בצערו ולא יתפלל (רש"י). ויש מפרשים, שמא יראה קלקול בעורות, ויתעסק בתיקונם, וימשך במלאכתו עד שיעבור זמן תפילה (רמב"ם תפילה ו, ה, ובפיה"מ).

■ להלכה, לא יכנס אדם לבורסקי סמוך למנחה (ש"ע א"ח רלב, ב), ואפילו לעיין בעלמא, שמא יראה שהתקלקלו העורות ויטרד בצערו ויעבור הזמן (משנ"ב שם ט, וראה שעה"צ ה מהמב"ם הל"ל). והוא הדין לכל מלאכה או חשבון שאפשר שימשך בהם או יטרד מחמתם (ובמלאכה שאדם רגיל להפסיק באמצעה, כגון תפירה וכתיבה, יש להקל במקום הצורך (ביאה"ל ד"ה לבורסקי)). ולכן היוצאים ליריד, שטרודים במסחר, לא יתחילו במסחרם סמוך למנחה גדולה עד שיתפללו (משנ"ב שם).

ולא לאכול בסעודה קטנה - ויש סוברים שהלכה כרב אחא בר יעקב, שאפילו בסעודה קטנה אסור להתחיל סמוך למנחה גדולה (ר"ף; רמב"ם תפלה ו, ה; רא"ש בשם רבינו יונה; וראה בבעל המאור דעה נוספת). ויש סוברים שהלכה כתינוך הראשון של הגמ', שהמנחה מדברת בסעודה גדולה ואסור להתחיל בה סמוך למנחה גדולה, ולתירוק זה בסעודה קטנה מותר להתחיל עד שגיע זמן מנחה קטנה (תוס' ד"ה בתספורת; טור א"ח רלב בדעת ר"ת). ויש מקילים יותר, שבסעודה קטנה מותר להתחיל אף סמוך למנחה קטנה, שאין חשש שמא ימשך בסעודתו (טור שם בשם ר"ן; רא"ש ברכות ד, יא בדעת ר"ת, הובא בב"י שם ד"ה ומ"ש רבינו).

■ להלכה, לא יתחיל בסעודה סמוך לזמן מנחה גדולה. ובאיזו סעודה אמרו, יש סוברים שאפילו סעודה קטנה אסור (ש"ע א"ח רלב, ב). ויש סוברים שסעודה קטנה מותרת אפילו סמוך למנחה קטנה, שכיון שהשמש קורא לבית הכנסת, אין לחוש שלא יתפלל. וסעודה גדולה אסור אפילו סמוך למנחה גדולה, שחוששים לשכרות ואין סומכים על קריאת השמש (מסקנת הרמ"א שם, ומשנ"ב שם, כט, ו-לג, וראה ביאה"ל ד"ה ואפילו). ולהתחיל סעודה קטנה כשכבר הגיע זמן מנחה קטנה, יש אומרים שאסור, ויש מקילים (משנ"ב שם, כז).

משנה. הקדמה: משנה זו עוסקת בדברים שאסור להתחיל להתעסק בהם סמוך לזמן המנחה בחול, שמא ימשך בהם ויעבור זמן תפילה, וכיון שלהלן (יא, א) מביאה המשנה דברים שאסור לעשות בערב שבת סמוך לחשיכה שמא ימשך בהם ויגיע לידי איסור שבת, הקדימה להביא גם הדברים שאסורים בחול סמוך למנחה מחשש שמא ימשך (רש"י; רע"ב).

סמוך למנחה - חצי שעה קודם זמנה (רש"י ד"ה מנחה גדולה; ר"ן), והיינו חצי שעה זמנית (ראה משנ"ב רלב, ז, רלג, ד ושעה"צ שם ח, וראה שפת אמת). ויש שפירש, שהכוונה משהגיע זמן המנחה או קרוב לשעת התפילה (רמב"ם תפלה ו, ה, וכס"מ בדעתו; רמב"ם בפיה"מ).

מפסיקין לקרות קריאת שמע ואין מפסיקין להפלה - ואף שכבר הזכירה המשנה בתחילה שאם התחילו במלאכות המוזכרות קודם שהתפלל הדין שאין מפסיקין, זה מדובר שהתחילו במלאכות השנויות במשנה, ובסופה המשנה עוסקת בהפסקה מתלמוד תורה, שאף בזה אם התחילו אין מפסיקים (גמ' לקמן יא, א).

ונחלקו המפרשים בביאור המשנה: יש מפרשים, שהסיפא של המשנה 'ואין מפסיקין לתפלה' עוסקת בהפסקה מתלמוד תורה, אבל הרישא 'מפסיקין לקריאת שמע' עוסקת בהפסקה מאכילה ומשאר המלאכות השנויות לעיל (ר"ן, ורש"י בדעתו; שפת אמת בדעת רש"י; ביאור הגר"א א"ח ע, ט בדעת הראב"ד ק"ש ב, ו), שאע"פ שאין מפסיקים לתפילה שחיובה מדרבנן, מפסיקים לקריאת שמע מפני שחיובה מדאורייתא (רש"י, וכדעת רבי אלעזר בברכות כא, א; וראה גם רש"י לקמן יא, א ד"ה תברים, ורש"י שם). ולסוברים שחיובה מדרבנן (רב יהודה בברכות שם), החמירו חכמים שצריך להפסיק מפני שיש בה קבלת עול מלכות שמים (שאגת אריה א). ולסוברים שאף תפילה חיובה מדאורייתא (רמב"ם תפלה א, א), מכל מקום אין מפסיקין לתפילה כי אין לה זמן קבוע מהתורה ורק חכמים תיקנו זמן לתפילה (רע"ב, ואמרי דעת על המשניות).

ויש מפרשים, שגם הרישא 'מפסיקין לקריאת שמע' אינה עוסקת בהפסקה מאכילה ומשאר מלאכות, ולדעתם אין צריך להפסיק מאכילתו לקריאת שמע (רמב"ם שם ולח"מ בדעתו). ומדברי תורה צריך להפסיק, מפני שהלימוד מושך ביותר, ואפשר שישכח ולא יקרא (לח"מ שם בפירוש שני, וראה גם כס"מ שם).

■ להלכה, היה עוסק באכילה, או שהיה במרחץ, או עוסק בתספורת, או מהפך בעורות, או שהיו הדיינים עוסקים בדין, נחלקו הדעות אם פוסק לקריאת שמע כשיש עדיין שהות לקרוא בזמנה (ש"ע א"ח ע, ה, בדעות הרמב"ם והראב"ד). והסכמת הפוסקים, שאם התחיל באחת ממלאכות אלו בהיתר, אינו פוסק אף לקריאת שמע שהיא מן התורה [מלבד באכילה בבוקר, שפוסק מחמת האיסור לאכול קודם שיתפלל (ש"ע א"ח פט, ה ומשנ"ב שם כח-ט)], ואם התחיל באיסור [בבוקר משעלה עמוד השחר, ובערב בתוך חצי שעה לפני צאת הכוכבים], פוסק לקריאת שמע ואינו פוסק לתפילה שהיא מדרבנן (משנ"ב ע, כג; וראה גם ש"ע א"ח רלה, ב ומשנ"ב שם כא).

להלכה, בדין הפסקה מתלמודו לקריאת שמע ותפילה, ראה ביאורים לקמן (יא, א).

גמרא. גימא תיהו תיובתא דרבי יהושע בן לוי וכו' אסור לאדם שיקעום - שמדיוק לשונו שכתב 'אסור לטעום', משמע שאף אם התחיל לאכול צריך להפסיק, ומשמע עוד שאסור לטעום כלום ואפילו לטעום פירות אסור אף שאינם בגדר סעודה, וא"כ קל וחומר